

РЕІНТЕРПРЕТАЦІЯ АРХЕТИПУ СВІТОВОГО ДЕРЕВА У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ ХХ СТ.

Переясловська О.С., доц. Лисенко Н.О.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Метою нашої роботи є семантична характеристика модифікацій архетипного символу Світового дерева в творах українських митців ХХ ст.

Архетипні символи – символи, що мають однакове або схоже значення для більшої частини, якщо не для всього людства.

Наприклад, «небесний батько», «земля – мати», «світло», «кров», опозиція «низ – верх», «вісь колеса». На нашу думку, не слід ототожнювати традиційні народнопоетичні символи і архетипні. Стикаючись із певним національним ґрунтом, архетипний символ модифікується. Якщо ми розглянемо не архетипні символи взагалі, а архетипи, які сприйняла, наприклад, українська культура, то можемо говорити здебільшого лише про модифікації архетипних символів. Такий розподіл, на наш погляд, не зменшує самотності і цінності конститuentів культури української нації, але позбавить нас від уживання помилкових термінів-дублетів.

Тривале існування і відтворюваність архетипних і традиційних символів пояснюється тим, що асоціативний комплекс, який супроводжує ці символи модифікується. Модифікація символів у межах художньої культурної традиції може рухатися трьома шляхами: реінтеграцією, реінтерпретацією, псевдометаморфозою.

Реінтерпретація – привнесення до змісту того чи іншого символічного образу під час його історичного розвитку нового смислу, зумовленого становленням нової картини світу. Можливі два типи реінтерпретації: асиміляція (органічне внесення нових символічних форм у стару образну систему, імплікація її невластивим їй за походженням змістом) та контраст (навмисне протиставлення нових символів старим).

Прикладом асимілятивних змін можуть бути модифікації символіки хреста, зразком контрастного протиставлення – свастика. Типовим прикладом реінтерпретації є архетип світового дерева.

Символіка світового дерева становила окрему концепцію, що визначала протягом тривалого часу модель світу для різних народів Старого та Нового Світу, вплинувши на їхні релігійні та космогонічні уявлення, що залишили свій відбиток у живописі, архітектурі, хореографії, словесних поетичних образах тощо. Архетип світового дерева містить кілька провідних ідей. Серед них ідея центра світобудови, родючості, постійного відродження всесвіту.

Візуальну схожість з прадавніми елементами зображень світового дерева (вертикальне розташування виткої розгалуженої рослини, квітки) зберігає сучасна українська вишивка.

До мотивів, пов'язаних із світовим деревом – символом родючості, зверталися у своїй творчості відомі українські митці М. Бойко та М. Приймаченко (яскраві художні образи розлогого зеленого дерева, рясно вкритого стиглими плодами).

Не менш цікавими є егоцентричні трансформації цього символу в поезіях українських символістів та шістдесятників.